

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОРФОЛОГІЇ

Анна Каратаєва

ББК Ш12=411.4*212.1*210

УДК 81'366.542

УКРАЇНСЬКИЙ ВОКАТИВ У ТЕКСТОВІЙ СТРУКТУРІ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ
«ДИВО» ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО

Статтю присвячено простеженню вживання кличного відмінка в текстовій структурі Павла Загребельного, аналізу лексико-семантичних груп вжитих вокативів, виділенню внутрішньореченневих позицій та функцій вокатива із простеженням авторських особливостей використання форм кличного відмінка.

Ключові слова: вокатив, типи ускладнень, лексико-семантичні групи, внутрішньореченнєві позиції, семантико-синтаксичні функції, формально-синтаксичні функції.

Кличний відмінок має складну історію становлення у відмінковій системі саме як відмінок, а не як клична форма, призначена винятково для вираження звертання. Адже протягом тривалого часу точилися суперечки відомих українських мовознавців щодо того, як визначати парадигму відмінків, зокрема: як шести- чи семикомпонентну, зараховуючи також і кличний відмінок. Переконливі докази та ґрунтовні дослідження українських учених, таких як О. Потебня, І. Вихованець, К. Городенська, М. Скаб, спричинили остаточне закріплення вокатива у відмінковій парадигмі. Одночасно з цим актуалізується питання вживання вокатива у текстах українських письменників. Подібній проблемі присвячене дослідження, спрямоване на вивчення використання кличного відмінка в історичному романі Павла Загребельного «Диво» (роман створено в 1968 році, коли досліджуваний відмінок в усіх виданнях кваліфіковано як кличну форму).

Питанню дослідження ролі вокатива, його морфологічних і синтаксичних особливостей присвячені роботи багатьох відомих мовознавців, зокрема, С. П. Бевзенка, О. О. Потебні, С. П. Самійленка, Є. К. Тимченка, Л. А. Булаховського, І. Р. Вихованця, М. С. Скаба, К. Г. Городенської та ін. Однак квантитативний і якісно-семантичний аспект проблеми використання кличного відмінка залишається актуальним і сьогодні.

Метою роботи є розгляд використання вокативів у синтаксичних конструкціях тексту історичного роману «Диво» Павла Загребельного з простеженням семантики форм вокатива, його внутрішньореченневих позицій та семантико-синтаксичних і формально-синтаксичних функцій.

Актуальність теми мотивована потребою дослідження вживання кличного відмінка в художньо-літературних текстах для вияву семантичних особливостей форм вокатива, з'ясування пріоритету використання кличного відмінка в різних внутрішньореченневих позиціях та встановлення домінації певних функцій кличного відмінка в тих чи інших синтаксичних конструкціях.

Основними завданнями є: 1) простеження внутрішньотекстової семантики вокативів; 2) дослідження позиційного закріплення форм вокатива з урахуванням різновидів його ускладнень; 3) встановлення семантико-синтаксичних та формально-синтаксичних функцій вокатива в тексті історичного роману «Диво»; 4) виявлення конкурентоспроможних форм кличного.

Перспективою даної роботи є розширення досліджуваного матеріалу та простеження використання кличного відмінка для виявлення особливостей його функціонування у художніх творах, різних за своїм жанром, тематикою та часом написання.

У романі «Диво» Павла Загребельного використано близько 219 990 слів, з-поміж яких встановлено 149 різних форм українського вокатива (одно- і багатокомпонентних), що складають 424 випадки вживання в літературному тексті. За приблизними підрахунками на 519 слів припадає один випадок використання форм українського вокатива, що можна кваліфікувати як відносно регулярну частотність.

Більшу частину всього обсягу засвідчених вокативів у романі «Диво» складають вокативи іменників на позначення назв істот. З-поміж них важливе місце займають форми кличного відмінка – **власні назви**. Це групи:

1) антропонімів – ядерна частина в системі ономастики, що називають особу або виражають певну оцінку, характеристику об'єктів. У романі система антропонімів окреслена досить розмаїто; передусім, це кличний відмінок імен (Борисе, Величко, Шуйцю, Таю, Бурмако, Григорію, Інгігердо, Іссо, Родиме, Сивооче, Тайко, Тюхо, Ягодо, Бурмачиле, Джурило, Дімо, Забаво, Золоторуче, Ірино, Какоро, Маріє-Шуйцю, Медоваре, Міцило, Таїсо, Хаконе, Ярославє), зрідка – імені й по батькові (Гордію Всеволодовичу) чи прізвища (Оссендорфер), а також вокативи-апелятиви, ускладнені власною назвою (гере Вассеркампф, професоре Отава, княже Ярославє, бабо Гальо, князю Володимире, сину Ааронів, тітко Звениславо, товаришу Отава);

2) міфонімів, зокрема – теонімів (Господи, Господи Ісусе, Господи Ісусе Христе), сюди ж відносимо язичницький теонім – *боже Свароже*.

Значно більше вокативів використано з-поміж **загальних назв істот**. Насамперед, це лексико-семантичні групи вокативів назв людей, зокрема, вокативи на позначення родинних стосунків (*батьку, брате, дядьку,*

отче, татко, бабо, доню, жоно, мамо, синове, сину), професій, звань роду занять (*професоре, товаришу професор, колего, попе, пане радник, воєводи, лицарю, майстре, посаднику, дружино, пане професор, пане професоре*), соціального стану (*князю, княже, імператоре, княгине, князеньку, василевсе, князюсику, холопе, царю*), властивостей адресата як об'єкта оцінки або особистих якостей адресата (*дурню, антропосе, варваре, поганцю, негіднику, безбожники, безстидники, молокососи, негодники, сопляки, блазню, богохульнику, вбивцю, дурило, поганче, злодюго, тварюко, сволото, ненажеро, хвалько, панцю-дранцю*); ключний відмінок назв осіб за віком або статтю (*хлопче, чоловіче, дівко, хлопці, хлопчику, отроче, отроки*), за місцем проживання або національністю (*болгарине, варяженьки, панове ромеї, новгородці*); звертання до особи або групи осіб (*друзі, люди, панове, братіс, браття-населення, товаришу, голубчику*); вокативи на позначення надприродних сил (*Боже, Боженьку*). Крім того, у тексті спостерігаємо зоометафори – назва людини (*буйволе, ведмедю, огирю*), орнітометафори (*ластів'ятко*).

Автор також використовує ключний відмінок іменників – **назв неістот**. Їх значно менше порівняно з формами ключного відмінка назв істот – всього 8 вокативів. 3-поміж них виділяємо вокативи – назви флори (*цибульо*), простору (*світе*), абстрактних понять (*доле, душко, можуть*), груп людей (*народе, роде*), речовин (*сльози*).

Цікавим постає те, що в романі використано форми вокатива **субстантивованих прикметників** – *благодатная, дорогой, недостойний, старий, старі*, що може бути непрямим аргументом, з одного боку, їхнього активного входження в іменникову систему, а з іншого, – про облігаторність вокативних форм для таких похідних.

Щодо внутрішньореченнєвих позицій, то однокомпонентні, **неускладнені вокативи** в реченні найрідше функціонують **на початку речення**: *Батьку, наші розбили їх під Москвою і женуть, женуть!* (1: 359); *Дорогий, — промовив розчулено, — все ж таки життя — це найбільша розкіш!* (1: 606).

Значно частіше такі вокативи вживаються в **інтерпозиції**, що мотивовано доцентровою силою форми ключного іменників: *Як знаси, брате, а тільки гірко мені чути від тебе такі слова* (1: 400) і форм прикметників (*благодатная, недостойний, старий*): *Радуйся, благодатная, Господь із тобою!* (1: 631); *Ти ж, недостойний, сам не відаючи, що твориши, розмножуєш поганських ідолів, чим вносиш сум'яття і смуту в душі християнські* (1: 46).

У романі Павло Загребельний надає перевагу використанню вокативів **у кінці речення**. Вживані постпозиційні вокативи виражені іменником, у поодиноких випадках – прикметником *старий*: *Хай милує тебе бог, імператоре* (1: 326); *Пошлеш до мене отрока, отче* (1: 547).

Крім неускладнених вокативів, наявні також багатокомпонентні, **ускладнені, вокативи**, де опорні слова-вокативи найчастіше доповнюються різноманітними означеннями, вираженими прикметниками і присвійними займенниками, внаслідок чого набувають здебільшого оцінного характеру. Отже, подібні вокативи виконують не тільки номінативну функцію, а й передають емоційно-оцінне ставлення мовця до адресата, певною мірою, характеризують названого адресата. І чим більше компонентів містить такий ускладнений вокатив, тим більше він насичений інформативно.

У **препозиції** переважно використані двокомпонентні такі вокативи: 1) словосполучення «іменник + прикметник» або «іменник + займенник»: *Святий отче, не вимагай аж надто від мого народу* (1: 642); *Пресвітлий князю, насилу знайшли тебе!* (1: 244); *Друзі мої, — виступив знов поміж них Агапіт, — нащо сваритися?* (1: 498); *Мій Боже, — вигукнув гендляр, — картина в мене висить аж он відколи* (1: 453); 2) словосполучення «іменник + іменник»: *Товаришу професор, я схилиюся перед вами!* (1: 135); 3) вокативи, ускладнені власною назвою: *Боже Свароже, допоможи коней зайняти, — забурмотів квапливо Лучук* (1: 153); *Тітко Звениславо, ось той отрок, а зветься смішно: Сивоок* (1: 167).

Вживані на початку речення трикомпонентні вокативи засвідчені в поодиноких випадках; це: 1) словосполучення типу «іменник + прикметник + займенник»: *Мій любий професоре: Мій любий професоре, — Шнурре знову перебирав розмову в свої руки [...] — дозвольте нагадати вам, що відповідаю все ж таки я* (1: 371); 2) вокатив, ускладнений вигуком і власною назвою (*о князю Володимире*); 3) вокатив, ускладнений вигуком та означенням (*о темний антропосе*): *О князю Володимире, прости свого нерозумного сина!* (1: 223); *О темний антропосе, — казав Агапіт, — пам'ятай, що двісті літ тому Нікейський собор постановив: мистецтво належить художникові, але композиція — святим отцям* (1: 469).

Позицію **в середині речення** найчастіше займають вокативи словосполучення «іменник + прикметник»: *Знай, святий отче, також і те...* (1: 650); *Слушно мовиш, князю великий, про здібності, — схилив голову боярин* (1: 650).

У поодиноких випадках в інтерпозиції вживані двокомпонентні вокативи типу: 1) «іменник + іменник»: *Саме до вас, пане професоре, — схилив нестрижену голову незнайомий* (1: 189); 2) «прикметник + займенник»: *Помилаетесь, дорогой мій, — роздумливо промовив професор, — колись, у ваші роки, я теж думав* (1: 137); 3) вокативи, ускладнені власною назвою: *А я, бабо Галю, місяць не спав, не їв, не вмирався і, здається, й дихати забув як...* (1: 128); *Я намагаюся зрозуміти вас, професоре Отава, і, здається, мені стає зрозумілим* (1: 204).

3-поміж трикомпонентних вокативів виділяємо вокативи, виражені словосполученнями типу: 1) «іменник + іменник + прикметник»: *Що ж, — сказав Борис, — з свого боку дякую вам, пане державний радник, за те, що ви помогли нам ідентифікувати особу Оссендорфера* (1: 617); 2) «вигук + іменник + прикметник»: *А чи знаси*

ти, о темний варваре, про таємниці гармонії барв? (1: 338); 3) «іменник + прикметник + займенник»: *Заспокойтесь, мій любий професоре, вашим фрескам нічого не загрожує* (1: 354).

Використовувані в романі *постпозиційні* ускладнені вокативи виражені: 1) іменнико-іменниковими словосполученнями: *Саме до вас, пане професоре, — схилив нестрижену голову незнайомий* (1: 189); *То як, панове ромеї? — реготав Сивоок* (1: 334); 2) іменнико-займенниковими словосполученнями: *Воістину ти цариця всім царицям, моя мамо!* (1: 213); *Де ти бродиш, моя доле?* (1: 656); 3) іменнико-прикметниковими словосполученнями: *Відповідай, проклятий антропосе!* (1: 482); *Злякалися за тебе, світлий князю, — дикувато мовив Костяши* (1: 227); а також 4) вокативи, ускладнені власною назвою: *А ви тут як, бабо Галю?* (1: 127); *Славен будь, княже Ярослав! — ревли бояри й дружина* (1: 549).

З-поміж двокомпонентних вокативів у постпозиції вживається також вокатив, ускладнений вигуком: *Бійся посередності, о княже!* (1: 580).

У кінці речення функціонують вокативи і складнішої конструкції. Це такі вокативи, які виражені словосполученнями типу: 1) «іменник + прикметник + займенник»: *Молися й ти, коханий брате мій...* (1: 398); 2) «іменник + власна назва + прикметник»: *Нумо, що скажете, товаришу Отава-молодий? — звернувся батько до Бориса...* (1: 349); 3) «іменник + іменник + прикметник»: *Бажаю вам успіху, пане державний радник. — Отава вклонився, пішов до дверей* (1: 617); 4) «іменник + іменник + прикметник + займенник»: *Не втримала душі дитячої — плачу разом з тобою, моя укохана княгинє і жоно...* (1: 648).

У текстовій структурі роману досить часто зустрічаються **вокативні речення**, тобто такі синтаксичні одиниці, які складаються виключно зі звертань, що мають виразне емоційне забарвлення, виражаючи докір, оклик, заборону, обурення тощо. Граматичний статус подібних синтаксичних утворень кваліфікується українськими мовознавцями неоднозначно. Одні вчені не визначають їх як власне речення, а лише їх еквівалентом [Дудик 1971: 309], інші вважають цілком закономірним виділяти в українському мовознавстві вокативні речення, або речення-звертання, тобто такі випадки номінацій адресата мовлення, які оформлені у вигляді окремих речень [Кучеренко 1961: 220; Скаб 2002: 32]. Згідно з останнім поглядом, виділяємо також вокатив у синтаксичній позиції односкладних речень апеляції, тобто вокативні речення: *Батьку! — злякано вигукнув Борис* (1: 444); *[Ситник]: Тюхо! Чи спиш!* (1: 53).

У подібних синтаксичних конструкціях іменник у формі кличного відмінка можуть поширювати займенник (*друзі мої, Боже мій*), вигук і займенник (*ой Боже ж мій, та Боже ж мій*), власна назва (*княже Ярославе*) або вигук (*ой отроки! гой хвалько! ой Боженьку!*). Поодинокими випадками засвідчені вокативні речення типу «іменник + прикметник» (*поганці окаянні*), «власна назва + власна назва» (*Маріє-Шуйцю*), «вигук + іменник + прикметник + прикметник» (*о світе тривожний і лихий*).

У романі наявний один випадок вживання вокатива, ускладненого дієприкметниковими зворотами: *О могутню духу людського, просвітленого книжною мудрістю, вознесеного високими істинами!* (1: 229)

Цікавою особливістю проаналізованого тексту є використання **подвійних** (і навіть більш складнішої конструкції) звертань, що виражають додаткову характеристику адресата мовлення: *Ти, княже, сину Ааронів, поки стоятимеш коло вбивці твого батька і підкорятимешся йому?* (1: 269); *Хаконе, хлопчику, я б поляскав тебе за твої слова по плечу, але ж у тебе дуже шортка луда* (1: 388).

У текстовій структурі є такі вокативи, що вільно можуть знаходитись як на початку, так і всередині чи в кінці речення, пор., вокативи типу *батьку, Господи, князю, старий*.

Кличний відмінок у тексті виконує певні **семантико-синтаксичні та формально-синтаксичні функції**.

Первинною функцією кличного відмінка є функція адресата мовлення і функції потенційного суб'єкта дії [Вихованець 1987: 166; Скаб 1987: 65], що співвідноситься з синтаксичною функцією підмета [Вихованець, Городенська 2004: 77; Скаб 2000: 65]: *Радуйся, благодатная, Господь із тобою!* (1: 631); *Поможи, Боже, аби при малому таланті...* (1: 580); *Товаришу професор, не тіште себе надією, що до вас приставлено аж он якого посольського чина!* (1: 561).

З-поміж вторинних функцій вокатива виділяють функцію адресата-звертання [Вихованець 1987: 172; Скаб 1987: 65], або функцію головного члена вставного чи неповного речення [Вихованець, Городенська 2004: 78; Скаб 2000: 65]: *Господи, Господи, ніхто не повинен бачити, як можновладець іноді стає простим смертним чоловіком* (1: 504); *Всі найголовніші церкви в Константинополі, князю, збудовані так само на три нави, як і наша буде* (1: 579); *Родиме, як зветься цей пуцьвірінок?* (1: 40).

Вторинною семантико-синтаксичною функцією вокатива є також функція змінної ідентифікуючої [Вихованець 1987: 172], тобто функція опосередкованого другорядного члена речення [Вихованець, Городенська 2004: 78]: *... так ти, бабо, сиди в своїх Літках через те...* (1: 359); *От як ви, Гордію Всеволодовичу* (1: 137).

З погляду синтаксичних функцій також виділяють кличний у позиції прикладки [Скаб 2000: 65]: *Не боюся тебе, ведмедю, буйволе, дикий огирю!* (1: 480); *О царю, татко ти наш, помози ни тебе сме дошли...* (1: 281); *Святий Боже, свяятий крепкий, свяятий безсмертний, помилуй нас* (1: 282).

Крім того, услід за Іваном Вихованцем та Іллею Кучеренком вирізняємо кличний відмінок у вторинній синтаксичній позиції односкладних речень [Вихованець 1987: 173; Кучеренко 1961: 220]: *Антропосе! — замість вітання гукнув назустріч Сивоокові* (1: 496).

Для створення образу певної епохи Павло Загребельний зрідка використовує речення болгарською або німецькою мовами; з-поміж них виділяємо також і речення зі звертанням, причому найчастіше подано переклад із використанням кличного відмінка. Це стосується і власних назв (наприклад, болгарською мовою ім'я *Божидар* у перекладі подано у кличному відмінку – *Божидаре*), але передусім подібне явище спостерігається у сфері загальних назв (болг. *майчице* / *матусю*, болг. *чедо* / *хлопче*, нім. *дамен унд геррен* / *дами й панове*). Також використано іншомовні звертання, які в тексті наводяться без перекладу, але слова з латинською графікою передано в кириличній (*деца, войнищи, майне геррен*). Описуючи події війни, автор нерідко використовує традиційне німецьке звертання «гер», причому і саме звертання, і наступний іменник засвідчено у називному відмінку: *гер професор, гер радник, гер Вассеркамф*, як виняток спостерігаємо вокатив *гере Вассеркамф* (1: 571). Для порівняння, характерне звертання «пан» у тексті обов'язково вживається автором у кличному відмінку, незалежно від того, чи наступний іменник вжито у називному, чи у кличному відмінку (*пане професор, пане раднику*).

Історичний роман «Диво» було видано у 1968 році. Тоді, у 60-х рр., статус вокатива не був чітко закріплений у відмінковій парадигмі української мови, причому більшість українських мовознавців наголошувала на тому, що під кличним слід розуміти кличну форму як варіант називного відмінка, призначеного виключно для звертання. Так, наприклад, українські мовознавці Михайло Жовтобрюх і Борис Кулик у праці «Курс сучасної української літературної мови» [Жовтобрюх, Кулик 1972: 222] розглядають кличну форму окремо від шести відмінкових форм, тоді як у роботі Степана Бевзенко «Історична морфологія української мови» кличний кваліфіковано саме як відмінок [Бевзенко 1960: 15]. Тому не дивно, що в тексті роману нерідко на місці кличного у звертаннях автором вжито називний відмінок (*Сивоок, Пенюк, Тая Зикова, професор Отава, дід Родим, дочка, велебність, братія, земля, мудрість*).

Проте подібне явище засвідчене поодинокими випадками в тексті, і називний відмінок складає малу частку порівняно із використанням кличного відмінка (приблизно 2,75% від загальної кількості проаналізованих випадків вживання українського вокатива). Це дозволяє говорити про те, що автор використовує кличний відмінок як повноправний член відмінкової системи української мови, співвідносний із власною системою семантико-синтаксичних і формально-синтаксичних функцій, адже його використання зафіксоване у певних внутрішньореченневих позиціях літературного тексту.

Отже, у тексті історичного роману «Диво» найчастіше використовується кличний відмінок власних назв чи загальних назв осіб (насамперед, це стосується назв на позначення родинних стосунків, соціального стану чи роду занять) (Див. табл.1) і вживається в реченні у постпозиції чи інтерпозиції (Див. табл.2) та у первинній своїй функції – функції адресата мовлення і функції потенційного суб'єкта дії (Див. табл.3). Це стосується й ускладнених вокативів, причому з-поміж ускладнень вокативів найбільш поширені ускладнення означенням (вокативи типу «іменник+прикметник», «іменник+займенник»), власною назвою, а також вокатив типу «іменник + іменник» (Див. табл.4). Специфічною рисою використання автором вокативів є кличний відмінок назв неістот та субстантивованих прикметників.

Таблиця 1

Характеристика українських вокативів за внутрішньотекстовою семантикою

Семантика				Кількість випадків вживання
Назва	Власні назви		ім'я	59
			ім'я й по батькові	5
			прізвище	1
			ускладнення власною назвою	17
			міфоніми	16
Істот	Загальні назви	Назви людей	родинні стосунки	38
			професія, рід занять	43
			соціальний стан	127
			властивості адресата як об'єкт оцінки	30
			вік, стать	12
			місце проживання, національність	4
			група осіб	13
			надприродні сили	12
		Назви тварин		3
		Назви птахів		1
Назви неістот				9
Субстантивовані прикметники				15

Таблиця 2

Характеристика українських вокативів за внутрішньореченнєвою позицією

Позиції		Кількість випадків вживання
Неускладнені вокативи	Препозиція	44
	Інтерпозиція	86
	Постпозиція	128
	Односкладне речення	46
Ускладнені вокативи	Препозиція	15
	Інтерпозиція	19
	Постпозиція	28
	Односкладне речення	11
Подвійні звертання		12 речень

Таблиця 3

Характеристика українських вокативів за внутрішньотекстовими функціями

Функції		Кількість випадків вживання
адресата мовлення і потенційного суб'єкта дії	функція підмета	133
адресата-звертання	головного члена вставного чи неповного речення	61
змінної ідентифікуючої	опосередкованого другорядного члена речення (уточнювального члена речення)	113
формально-синтаксична функція прикладки односкладне речення		12 речень
		56

Таблиця 4

Характеристика українських вокативів за типами ускладнення

Типи ускладнень	Кількість випадків вживання
ускладнення власною назвою	20
іменник+прикметник	16
іменник+іменник	10
іменник+займенник	8
іменник+прикметник+займенник	4
вигук+іменник	4
вигук+іменник+прикметник	2
іменник+іменник+прикметник	2
вигук+іменник+займенник	2
вигук+іменник+власна назва	1
прикметник+займенник	1
іменник+власна назва+прикметник	1
іменник+іменник+прикметник+займенник	1
вигук+іменник+прикметник+прикметник	1
власна назва+власна назва	1
ускладнення дієприкметниковими зворотами	1

Література

- Бевзенко 1960: Бевзенко С. П. Исторична морфологія української мови: Нариси із словозміни і словотвору [Текст] / С. П. Бевзенко – Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1960. – 416с. – Бібліогр. в прим. – 2600 пр.
- Вихованець 1987: Вихованець І. Р. Система відмінків української мови [Текст] / І. Р. Вихованець – К.: Наукова думка, 1987. – 231с. – Бібліогр.: с. 228 – 229. – 1000 пр.
- Вихованець 1988: Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична класифікація відмінків української мови [Текст] / І. Р. Вихованець // Мовознавство. – 1988. – №2. – С. 44 – 51. – Бібліогр.: с. 51.
- Вихованець, Городенська 2004: Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови [Текст] / І. Р. Вихованець (ред.). – К.: Університетське видавництво "Пульсари", 2004. – 398с. – (Академічна граматики української мови). – Бібліогр.: с. 391-398. – 2000 пр. – ISBN 966-7671-60-7.

- Дудик 1972: Сучасна українська літературна мова: Синтаксис [Текст] / І. К. Білодід (ред.). – К.: Наук. думка, 1972. – 514 с. – Бібліогр.: с. 509 – 512. – 19000 пр.
- Жовтобрюх, Кулик 1961: Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови [Текст] / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – Вид. 2-е. – К.: Радянська школа, 1961. – Ч.1. – 402 с. – Бібліогр. в прим. – 30000 пр.
- Кучеренко 1961: Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія [Текст] / І. К. Кучеренко – К.: Вид-во КДУ ім. Т. Г. Шевченка, 1961. – Ч.1 – 172с. – Бібліогр. в прим. – 2000 пр.
- Матвіяс 1969: Сучасна українська літературна мова: Морфологія [Текст] / І. К. Білодід (ред.) – К.: Наук. думка, 1969. – 583с. – Бібліогр.: 577 – 578. – 17000 пр.
- Потебня А. А. Из записок по русской грамматике [Текст] / А. А. Потебня – М.: Учпедгиз, 1958. – Т. 1-2. – 536с. – Бібліогр.: с. 532 – 534. – 3000 пр.
- Прохоренков 2007: Прохоренков В. М. Кличний відмінок у староросійській мові [Текст]: Автореф. дис... канд. філолог. наук.: 10.02.02 / Херсонський державний університет. – Дніпропетровськ, 2007 – 21 с.
- Скаб 1987: Скаб М. С. Семантико-синтаксичні функції українського вокатива [Текст] / М. С. Скаб // Мовознавство. – 1987. – №5. – С. 62 – 65. – Бібліогр.: с. 65.
- Скаб 1990: Скаб М. С. Вокатив на тлі взаємодії рівнів мови [Текст] / М. С. Скаб // Мовознавство. – 1990. – №5. – С. 30 – 33. – Бібліогр.: с. 33.
- Скаб 2000: Скаб М. С. Кличний відмінок та його синтаксичні функції [Текст] / М. С. Скаб // Українська мова і література в школі. – 2000. – №1. – С. 64 – 66. – Бібліогр.: с. 66.
- Скаб 2002: Скаб М. С. Вокативні речення сучасної української мови [Текст] / М. С. Скаб // Українська мова. – 2002. - №1. – С. 32 – 41. – Бібліогр.: с. 41.
- Скаб 2002а: Скаб М. С. Функціональна сфера апеляції в українській мові (семантика, граматики, прагматика, стилістика) [Текст]: Автореф. дис... канд. філолог. наук.: 10.02.01./ Чернівецький національний університет – Київ, 2002. – 31 с.
- Скаб 2007: Скаб М. С. Апеляційний складник мовної компетенції українця [Текст] / М.С. Скаб // Постметодика. – 2007. - №2. – С. 21 – 24. – Бібліогр.: с. 24.
- Шевчук 2005: Шевчук І. Л. Формально-граматична і функціонально-семантична стратифікація імперативних конструкцій в українській мові XVI – XVIII ст.[Текст]: Автореф. дис... канд. філолог. наук: 10. 02. 01 / Уманський державний університет ім. П. Тичини. – Київ, 2005. – 21 с.

Список джерел

1. Загребельний П. А. Диво [Текст] / П. А. Загребельний. – К.: Радянський письменник, 1968. – 702 с.

Статья посвящена прослеживанию применения звательного падежа в текстовой структуре Павла Загребельного, анализу лексико-семантических групп употребляемых вокативов, выделению внутрипредложенческих позиций и функций вокатива с прослеживанием авторских особенностей использования форм звательного падежа.

Ключевые слова: вокатив, типы усложнений, лексико-семантические группы, внутрипредложенческие позиции, семантико-синтаксические функции, формально-синтаксические функции.

This article deals with a tracing of the vocative case usage in the textual structure of Pavel Zagrebelnyi, analysis of the lexico-semantic groups of the vocatives which are used, extraction of the positions in the sentences and functions of the vocative case with the tracing of the peculiar usage of the vocative case forms by the author.

Keywords: vocative, types of meshing, lexico-semantic groups, inherent positions of sentence, semantic-syntactical functions, formal syntactical functions.

Надійшла до редакції 18 січня 2010 року.

Тетяна Левакіна

ББК Ш12=411.4*212.71

УДК 81'367.633

МІКРОГРУПИ ДАЛЕКОЇ ПЕРИФЕРІЇ ПРИЙМЕННИКІВ СОЦІАТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті обґрунтовано розташування мікрогруп соціативності – внутрішньої локалізації, соціативності – способу дії та соціативності – причини в зоні далекої периферії соціативних прийменників української мови; визначено центральні й периферійні прийменникові одиниці в межах кожної мікрогрупи; виявлено особливості їхнього функціонування.

Ключові слова: прийменники соціативності, польова структура, синкретичні значення, центральні й периферійні одиниці, еквіпрійменники.